

Vesna Antičević, Sveučilište u Splitu, Sveučilišni odjel zdravstvenih studija, Split*
Lidija Šodić, KBC Split, Klinika za neurologiju, Split

Metodološke osobitosti istraživanja seksualnosti

SAŽETAK

Cilj ovog članka je prikazati razvoj znanstvenog pristupa u istraživanju seksualnosti od početaka do današnjih dana. U novije vrijeme različita se područja seksualnosti istražuju više nego ikada ranije i njihovi rezultati pružaju značajan doprinos razumijevanju ljudskog ponašanja. Iako se u istraživanjima seksualnosti koriste isti metodološki pristupi kao i u drugim znanstvenim područjima, intimna priroda izučavanja ljudske seksualnosti pred istraživače postavlja specifične zahtjeve koje treba uzeti u obzir pri planiranju i provedbi istraživanja. U ovom pregledu namjera nam je ukazati na metodološke osobitosti koje treba uzimati u obzir pri planiranju, izvođenju i interpretiranju istraživanja seksualnosti. One proizlaze iz specifičnosti ovog istraživačkog područja koje su u velikoj mjeri ovisne o socijalnim, kulturološkim, vjerskim, moralnim te zakonskim normama i ograničenjima.

Ključne riječi: seksualnost; metodologija

Uvod

Ljudska seksualnost podrazumijeva načine na koji ljudi osjećaju erotsko zadovoljstvo i kako se izražavaju kao seksualna bića (Rathus et al., 2013). Istraživači seksualnosti, kao i ostali znanstvenici, imaju sljedeće ciljeve: razumjeti, predvidjeti, kontrolirati ili utjecati na događaje koji su predmet istraživanja (Crooks i Baur, 2014).

* Adresa za kontakt: Vesna Antičević, Sveučilište u Splitu, Sveučilišni odjel zdravstvenih studija, Ruđera Boškovića 31, 21 000 Split, Hrvatska, e-mail: vanticevic@yahoo.com ili vesna.anticivic@ozs.unist.hr

Povijest istraživanja seksualnosti

Pokušaji sistematskog opažanja seksualnoga ponašanja ljudi postoje još od antičkih vremena. Tijekom 19. stoljeća proučavanje seksualnih ponašanja razvijalo se pod utjecajem medicinskog modela i zaključci su temeljeni na ponašanjima ljudi koja su odstupala od tadašnjih općeprihvaćenih normi seksualnog ponašanja i, kao takva, bila smatrana devijantnim. U tom smislu je važno spomenuti doprinos liječnika Richarda von Kraft-Ebinga (1840. – 1902.). Unatoč tome što su njegove teze o seksualnosti iz današnje perspektive teško prihvatljive, a rezultati opservacija ponašanja ne mogu se generalizirati, von Kraft-Ebing je pružio značajan doprinos u prihvaćanju izučavanja seksualnosti kao relevantne znanstvene teme. Sigmund Freud (1856. – 1939.) naglašavao je značaj seksualne aktivnosti za psihički razvoj/zdravlje ljudi, iako je svoje zaključke temeljio na nereprezentativnim uzorcima osoba sa psihičkim smetnjama. Henry Havelock Ellis (1859. – 1939.) započinje prva proučavanja seksualnih ponašanja iz interdisciplinarnе perspektive, pri čemu u 7 svezaka *Studies in the Psychology of Sex* (1897. – 1928.) prikazuje studije slučaja, životne povijesti i rezultate eksperimenata iz područja ljudske seksualnosti. U usporedbi s mnogim drugim disciplinama seksologija je nova znanost koja je svoj potpuni istraživački razvoj započela u 20. stoljeću. Utemeljiteljem znanstvenih istraživanja seksualnosti smatra se Alfred Kinsey (1894. – 1956.). Kinsey i njegovi suradnici su tehnikom intervjua prikupili velik broj podataka o seksualnim ponašanjima američkih građana te su rezultate prikazali u knjigama *Sexual Behavior in the Human Male* (1948) i *Sexual Behavior in the Human Female* (1953). Unatoč kritikama primijenjene metodologije, Kinseyjeve knjige imale su velik utjecaj na daljnji razvoj znanstvenih istraživanja seksualnosti. Masters i Johnson su 50-ih i 60-ih godina prošlog stoljeća prvi uveli metodu izravnog opažanja i mjerenja fizioloških seksualnih reakcija u laboratorijskim uvjetima. Doprinos njihovog rada je u objektivnom definiranju faza seksualnih reakcija, kako je to prikazano u knjizi *Human Sexual Response* (1966). Dokazi o fiziologiji ljudske seksualnosti postali su neizostavan dio terapijskih, obrazovnih, savjetodavnih i istraživačkih metodoloških okvira u izučavanju seksualnosti.

U posljednjim desetljećima broj se istraživanja u području seksualnosti progresivno povećavao, što je obogatilo znanstvene spoznaje i bolje razumijevanje ljudske seksualne prirode. Usporedno s porastom istraživačkog interesa unapređuje se i metodologija koja omogućuje provedbu istraživanja različitih područja seksualnosti.

Istraživanja seksualnosti u Hrvatskoj

Hrvatska bitno zaostaje u količini objavljenih publikacija u odnosu na svjetske trendove. Razlozi ovog zaostajanja su složeni i moraju biti razmatrani iz perspektive šireg društvenog konteksta. Do sada značajan doprinos u ovom području pruža rad

profesora Štulhofera i njegovih suradnika koji su objavili veći broj znanstvenih radova iz područja seksualnosti hrvatskih građana u domaćim i međunarodnim časopisima. S obzirom na važnost seksualnosti kao jednog od temeljnog područja ljudskog doživljavanja i ponašanja te društvenu aktualnost razmatranja o uvođenju seksualnosti u obrazovne programe, može se očekivati porast relevantnosti ovakvih istraživačkih projekata u hrvatskoj znanstvenoj zajednici. O razlozima marginaliziranog znanstvenog značaja istraživanja seksualnosti mladih u Hrvatskoj i Sloveniji u razdoblju od 1971. do 2008. raspravlja se u preglednom radu Alenke Švab i sur. (2011). Prema autorima, nepoticajni društveno-politički kontekst za razvoj ovog znanstvenog područja uvjetovao je izostanak tradicije istraživanja seksualnosti, nedovoljan broj teorijski zasnovanih istraživanja seksualnosti, nedostatak primjene sofisticirane metodologije i nedostatak obrazovnih programa iz područja ljudske seksualnosti. Poseban problem predstavlja nedovoljna interdisciplinarna komunikacija između društvenih i medicinskih znanosti (Švab i sur., 2011). U ovom radu ograničit ćemo se na prikaz metodoloških ograničenja kao mogućih izvora pristranosti u istraživanju ljudske seksualnosti.

Izvori pogrešaka mjerenja u istraživanjima seksualnosti

Istraživanja seksualnosti su specifična u odnosu na druga istraživačka područja prema sljedećim karakteristikama: prvo, obuhvaćaju osjetljiva područja ljudske intimnosti o kojima ljudi često nerado izvještavaju, što otežava metodološku konceptualizaciju i povećava pogrešku mjerenja; drugo, poimanje seksualnosti u velikoj je mjeri ovisno o kulturološkim utjecajima (npr. različita kulturološka određenja seksualnosti, društveni stavovi o seksualnosti te učinci etničkog porijekla, vjerskih uvjerenja, osobnih iskustava i obrazovanja na seksualnost često se u istraživanjima teško mogu kontrolirati) (Greenberg i sur., 2014); treće, istraživanja seksualnosti su interdisciplinarna pa istraživači koriste različite metodološke pristupe, što otežava interdisciplinarnu znanstvenu komunikaciju. Iz navedenih razloga pri provedbi istraživanja i interpretiranju rezultata potrebno je istražiti i/ili uvažiti spomenute specifičnosti, te naročitu pozornost posvetiti etičkim i sociopolitičkim dimenzijama u društvenom kontekstu u kojemu se istraživanje odvija (Carroll, 2013).

Prikaz metoda u istraživanjima seksualnosti

Opći cilj svih istraživanja seksualnosti jest dobivanje nepristranih i preciznih podataka o različitim područjima ljudske seksualnosti uz svodenje pogreške mjerenja na najmanju moguću mjeru. Pri tome istraživači u ovom području najčešće

primjenjuju tradicionalne *offline* i *online* kvantitativne istraživačke metode koje se koriste i u drugim znanstvenim disciplinama. Uz brojne prednosti, svaka od metoda ima i ograničenja vezana uz specifičnosti metode i/ili specifičnosti istraživanja ljudske seksualnosti.

Neeksperimentalne metode

Studija slučaja

U studiji slučaja detaljno se ispituje jedna osoba ili mala skupina ljudi. Podaci se prikupljaju tehnikama izravnog opažanja ponašanja. Najčešće se u studijama slučaja ispituju ljudi koji se ponašaju na netipičan način ili imaju fizičke/emocionalne teškoće. Tako se, primjerice, većina postojećih saznanja o seksualnim poremećajima zasniva na studijama slučaja ljudi koji su u tretmanu. Zanimljiv primjer je fenomen spontanog orgazama prikazanih u studijama slučaja koji se pojavljuje kod nekih ljudi liječenih antidepresivima (Campbell, 2007). Ova metoda omogućuje “dublji” uvid u specifična seksualna ponašanja. Iako nema kontrolne skupine, fleksibilnost postupka u prikupljanju podataka nudi mogućnosti detaljnijeg istraživanja seksualnih ponašanja, misli i osjećaja ispitanika, pri čemu se dobivaju i kvalitetnije informacije. Ograničenja studije slučaja vezana su uz nemogućnost generalizacije istraživačkih nalaza na širu populaciju, te uz teškoće prisjećanja na neke događaje iz prošlosti ispitanika koji su važni za predmet istraživanja (primjerice, prisjećanja vremenskih okvira i/ili broja ranijih seksualnih iskustava) bilo zbog zaborava ili zbog potiskivanja traumatskih seksualnih iskustava. Ovaj nedostatak može značajno umanjiti valjanost odgovora i povećati pogrešku mjerenja, pa je nalaze potrebno interpretirati s oprezom.

Izravno opažanje

U ovoj metodi istraživači neposredno opažaju i bilježe ponašanja ispitanika. Iako je primjena ove metode uobičajena u različitim znanstvenim područjima, u području seksualnosti je teže primjenjiva zbog intimne prirode ljudskog seksualnog izražavanja. Premda na nereprezentativnom uzorku, primjenom ove metode u laboratorijskim uvjetima Masters i Johnson (1966) došli su do značajnih saznanja o fiziološkim promjenama za vrijeme seksualnog uzbuđenja koja se primjenjuju u liječenju neplodnosti, terapiji parova i tretmanu seksualnih disfunkcija. Suvremeniji primjer metode izravnog opažanja je uporaba fMRI-ja (engl. *functional magnetic resonance imaging*) kojom je moguće opažati i snimati aktivnost različitih moždanih regija u uvjetima izloženosti vizualnim erotskim podražajima. Metoda izravnog opažanja seksualnih ponašanja nesumnjivo je objektivnija metoda od subjektivnih

iskaza prošlih seksualnih iskustava. Tako se otklanjaju mogućnosti iskrivljavanja podataka zbog nepouzdanosti pamćenja prošlih iskustava, tendencije davanja socijalno poželjnih odgovora ili potiskivanja sjećanja. No nazočnost istraživača može utjecati na ispitanike (Hawthorneov efekt) tako da oni zbog njegova prisustva promijene svoje ponašanje i time ugroze valjanost rezultata. Ovakav oblik pristranosti istraživači seksualnosti nastoje kontrolirati na različite načine: odabirom lokacije istraživača izvan vidnog polja ispitanika, snimanjem kroz staklo, uporabom videokamera ili uporabom fMRI-ja, no nijedan od navedenih načina ne uklanja svjesnost ispitanika o tome da se njegovo ponašanje opaža (Carrol, 2013; Crooks i Baur, 2014).

Metoda ankete

Samoprocjenske metode (upitnici i intervjui) najčešće su korištene metode u istraživanjima seksualnosti, stoga opis njihovih prednosti i ograničenja zaslužuje posebnu pozornost. Izvori pogrešaka mjerenja u primjeni ovih metoda vezani su uz metodološka ograničenja postupaka odabira uzorka i mjernih instrumenata i/ili uz pristranost odgovora ispitanika (vezanu uz osjetljivost ispitivanja seksualnosti).

A. Uzorkovanje kao izvor pogreške mjerenja u istraživanjima seksualnosti

Kao i u svim znanstvenim disciplinama i u istraživanjima seksualnosti valjanost generalizacije nalaza velikim dijelom ovisi o tehnici odabira uzorka. U reprezentativnim/probabilističkim uzorcima ispitanici se biraju prema relevantnim karakteristikama koje su predmet istraživanja proporcionalno njihovoj zastupljenosti u ciljnoj populaciji. Ciljna populacija može biti podijeljena prema kriterijima poput dobi, roda, ekonomskog statusa, obrazovanja, geografske pripadnosti i sl. (Crooks i Baur, 2014). Primjerice, u istraživanju utjecaja obrazovanja na stavove o seksualnosti u ciljanom geografskom području određuje se proporcionalni udio stanovnika svih stupnjeva obrazovanja u tom području, te se potom tablicom slučajnih brojeva odabiru ispitanici za svaku skupinu. The National Health and Social Life Survey (Laumann i sur., 1994) primjer je reprezentativnog istraživanja seksualnog ponašanja američkih građana u kojemu je svaki ispitanik imao jednaku vjerojatnost biti odabran u uzorak. Konačan uzorak sačinjavalo je 3 432 ispitanika s odzivom od 78,6%. Dva novija reprezentativna probabilistička istraživanja, National Survey of Family Growth (NSFG) (2011)¹ i National Survey of Sexual Health and Behavior (NSSHB) (2010)² omogućuju jasnu sliku seksualnih ponašanja američkih građana.

¹ www.cdc.gov/nchs/nsfg/about_nsfg.htm

² www.nationalsexstudy.indiana.edu

Zbog skupog i složenog postupka probabilističkog uzorkovanja većina istraživanja seksualnosti odvija se na neprobabilističkim uzorcima. Kod ove vrste uzoraka istraživač prikuplja podatke na "tipičnoj skupini", tj. populacijskoj skupini prema karakteristikama koje su predmet istraživanja. Na taj se način dobiveni rezultati ne mogu generalizirati na čitavu ciljnu populaciju (primjerice, ako se u ispitivanju stavova studenata prema abortusu ispituju studenti sa samo jednog fakulteta, oni svakako ne mogu biti reprezentanti čitave studentske populacije). Kao što je ranije spomenuto, za valjanu generalizaciju, uz slučajan i reprezentativan uzorak, potrebno je da uzorak bude i primjerene veličine. Općenito se preciznost statističkih procjena povećava s povećanjem veličine uzorka, međutim, ogroman uzorak ne može "popraviti" ograničenu valjanost nereprezentativnoga uzorka. Tipični primjeri takvih istraživanja su Kinseyjeva istraživanja u kojima je sudjelovalo 5 300 muškaraca i 5 940 žena (Kinsey i sur., 1948; 1953), ali s neproporcionalnim udjelima osoba s različitim stupnjevima obrazovanja, geografskog podrijetla, rasne i vjerske pripadnosti. Unatoč velikom broju ispitanika, nalazi se nisu mogli generalizirati na čitavu populaciju američkih građana.

B. Upitnici i intervjui kao izvori pogrešaka mjerenja u istraživanjima seksualnosti

Istraživanja ukazuju na veći odziv ispitanika u intervjuima u odnosu na upitnike poradi motivacijskih učinaka intervjuišta (Fenton, 2001). Istraživanje Šoše i Milasa (2008) ukazuje na primarnu ulogu ispitivača za odluku ispitanika o tome hoće li ili neće sudjelovati u istraživanjima bilo koje vrste. No intimna priroda sadržaja istraživanja seksualnosti, koja je često odraz socijalnih normi, stavova o seksualnosti i vjerskih uvjerenja ispitanika, zahtijeva dodatnu vještinu (i edukaciju) istraživača seksualnosti. Iskusni intervjuišt može uspostaviti odnos povjerenja s ispitanikom i tako dobiti kvalitetnije odgovore o seksualnom ponašanju, stavovima i osjećajima ljudi, nego što je to moguće u upitnicima (Carroll, 2013). Pritom je važan i rod intervjuišta. Ispitanici su skloniji više informacija o vlastitoj seksualnosti (naročito socijalno nepoželjnoj) otkrivati ženama intervjuišticama, dok su muški ispitanici pred ženama intervjuišticama skloni precjenjivati vlastitu seksualnu funkcionalnost i iskustva. Nadalje, intervjui su manje strukturirani, omogućuju dodatno pojašnjenje nedovoljno jasnih pitanja te slijed pitanja može varirati u skladu s tijekom intervjua (Carroll, 2013). No izravan kontakt s intervjuištom motivira ispitanike za prešućivanjem vlastitih nepoželjnih ili zakonski nedozvoljenih seksualnih iskustava, te davanje socijalno poželjnih odgovora (Fenton, 2001), što može značajno ugroziti valjanost odgovora.

S druge strane, primjena upitnika omogućuje brže i ekonomičnije prikupljanje velikog broja podataka nego primjena intervjua. Ispunjavanje upitnika osigurava

veći stupanj anonimnosti, pa povećava vjerojatnost iskrenog odgovaranja na osjetljiva pitanja o seksualnosti. Pismeni oblik upitnika omogućuje veći stupanj objektivnosti u primjeni, bodovanju i interpretaciji rezultata. No pismeni oblik upitnika isključuje nepismene osobe, a predugi upitnici mogu dovesti do loše kvalitete podataka s preskakanjem odgovora ili nekonzistentnim odgovorima, a to može povećati pogrešku mjerenja. Dvosmislena pitanja su nedovoljno jasna i mogu uzrokovati pogrešan odgovor. Primjerice, u istraživanju *The National Survey of Sexual Attitudes and Lifestyles*³ (1990) pod pojmom “seksualna partnerica” oženjeni muškarci nisu podrazumijevali i bračne partnerice, dok su neoženjeni smatrali da se taj pojam odnosi samo na bračne partnerice.

C. Odaziv ispitanika kao izvor pogreške mjerenja u istraživanjima seksualnosti

Čak i kod velikih reprezentativnih uzoraka ispravnost zaključaka može biti ugrožena zbog nespemnosti određenog broja ispitanika za sudjelovanje u istraživanju seksualnosti. Time dolazimo do problema autoselekcije ispitanika uvjetovane udjelom ljudi koji su odbili ponuđeno sudjelovanje u istraživanju. Iako ovaj problem postaje sve očitiji u svim znanstvenim istraživanjima (Šoša i Milas, 2008), u istraživanjima seksualnosti je još izraženiji zbog osjetljivosti sadržaja (Nyitray i sur., 2010). Upravo iz razloga nedovoljnog odziva ispitanika, u neprobabilističkim istraživanjima seksualnosti teško je osigurati reprezentativan uzorak (Wiederman i Whitley, 2012). Ni u jednom istraživanju seksualnosti nije se odazvalo 100 % odabranih ispitanika, a neka su provedena na uzorcima u kojima je samo manjina odgovorila (Crooks i Baur, 2014). Navedeni primjeri poznatih istraživanja seksualnosti koji slijede potvrđuju mali odziv ispitanika kao značajan izvor pogreške mjerenja u neprobabilističkim istraživanjima. Primjerice, u istraživanju *Playboya* (Hunt, 1974) odaziv ispitanika bio je samo 20 %. *Hiteina izvješća* (1976, 1981, 1987) istraživanja podvrgnuta su kritikama zbog predugih upitnika sa sugestivnim i otvorenim pitanjima. Stupanj odbijanja sudjelovanja bio je čak 94 – 97 %. Ovakva situacija otvara važno pitanje o tome je li seksualnost ljudi koji pristaju sudjelovati u istraživanjima drugačija od onih koji odbijaju sudjelovanje i mogu li se zaključci temeljeni na odgovorima sudionika proširiti na širu populaciju? Prevladavanje, primjerice, iskusnih, neiskusnih, liberalnih ili konzervativnih pojedinaca u uzorku može biti značajan izvor pristranosti u istraživanjima seksualnosti (Plaud et al., 1999; Wiederman, 2001). Doista, istraživanja potvrđuju da su osobe koje dobrovoljno sudjeluju u istraživanjima seksualno iskusnije i imaju pozitivnije stavove o seksualnosti (Boynton, 2003; Carroll, 2010). Tradicionalno su muškarci češće dobrovoljno sudjelovali u istraživanjima seksualnosti (Boynton, 2003; Plaud

³ www.ucl.ac.uk/iph/research/sexualhealthandhiv/natsal

et al., 1999), iako novije istraživanje Dickinsona i sur. (2012) ukazuje na obrnuti trend učestalijeg sudjelovanja žena u istraživanjima seksualnosti.

Navedene pristranosti povezane s malim odzivom ispitanika u istraživanjima seksualnosti nastoje se umanjiti odabirom reprezentativnog ili kvotnog uzorka u kojima istraživač osobe koje su odbile sudjelovanje u istraživanju nadomješta drugima s istim temeljnim obilježjima (npr. rod, dob, socioekonomski status i sl.). No i dalje ostaje problem premale ili prevelike zastupljenosti ispitanika po seksualnim stavovima i ponašanjima koji su predmet istraživanja. Drugim riječima, ako je uzorak reprezentativan po sociodemografskim obilježjima to ne znači da je reprezentativan i po stupnju liberalnosti, konzervativnosti, seksualnom iskustvu ili drugim karakteristikama seksualnosti, tj. osobinama koje mogu utjecati na odgovore.

Sljedeći problem u istraživanjima seksualnosti tiče se iskrenosti odgovora. Najveći broj podataka o seksualnim ponašanjima dobiven je iz samoprocjenskih mjera, a stvarno seksualno ponašanje može biti potpuno drugačije od onoga koje ispitanici prikazuju u upitnicima (Catania, 1999; Ochs i Binik, 1999). Kao i u studiji slučaja, neki podaci mogu biti iskrivljeni zbog utjecaja zaborava davnih seksualnih iskustava. Drugi razlog iskrivljavanja podataka odražavaju tendenciju ispitanika za svjesnim ili nesvjesnim prikazivanjem svojih seksualnih iskustava, osjećaja i stavova u socijalno poželjnom kontekstu. U podlozi socijalno poželjnog prikazivanja mogu biti različiti razlozi. Neki ispitanici preuveličavaju svoja seksualna iskustva radi zadržavanja pozitivne slike o vlastitoj seksualnosti (Catania, 1999), dok drugi pružaju socijalno prihvatljive odgovore zato što sebe vide kao odstupajuće od važećih normi seksualnog ponašanja (tabuizirana ponašanja poput incesta) ili im sadržaj ispitivanja pobuđuje bolna sjećanja koja nastoje potisnuti (žrtve seksualnog zlostavljanja) (Crooks i Baur, 2014). Navedene pristranosti nastoje se umanjiti primjenom pouzdanih i valjanih mjera seksualnog ponašanja. Pri konstrukciji mjernih instrumenata za istraživanja seksualnosti istraživači trebaju uzimati u obzir opisane tendencije ispitanika i pokušati umanjiti izvore pogrešaka uvođenjem kontrolnih ljestvica i psihometrijskim validacijama instrumenata.

Metoda eksperimenta

Uz metodu ankete, eksperiment je također često korištena metoda u istraživanjima seksualnosti. Eksperimenti se često odvijaju u laboratorijskim uvjetima. U odnosu na ostale istraživačke metode, eksperiment omogućuje sistematsku kontrolu svih mogućih utjecaja na reakcije ispitanika. Istraživač manipulira eksperimentalnim uvjetima ili varijablama i opaža učinke takve manipulacije na reakcije ispitanika. Najčešće se u eksperimentu koriste dvije ili više skupina ispitanika koje su

izjednačene po svim karakteristikama, osim po varijablama koje su predmet istraživanja. Eksperimentalnim postupkom opažaju se i mjere učinci varijabli koje eksperimentator kontrolira (nezavisna varijabla) na varijablu koja je predmet istraživanja (zavisna varijabla). Primjerice, ako se želi ispitati učinak nezavisne varijable *vrste učenja* (teorijska predavanja ili videoprezentacije) na zavisnu varijablu *znanje studenata o AIDS-u*, u prvom se koraku uzorak studenata podijeli na dvije skupine izjednačene po temeljnim karakteristikama i znanju o AIDS-u. Studenti u jednoj skupini pohađaju teorijsku nastavu, a studenti u drugoj skupini uče gledajući edukativne videosadržaje o AIDS-u. Nakon završenog ciklusa nastave studente u obje skupine ponovno se ispituje o činjenicama o AIDS-u. Ako se pojavi razlika u znanju studenata između dviju skupina, ona se može pripisati učinku nezavisne varijable (vrste učenja) na zavisnu (znanje studenata) (Carroll, 2013).

Primjerice, Malamuth i Check (1981) eksperimentalno su ispitali utjecaj izloženosti medijskim sadržajima sa seksualnim nasiljem na porast tolerancije prema seksualno agresivnom ponašanju. Eksperiment je proveden na sljedeći način: studenti u eksperimentalnoj skupini gledali su filmove koji su uključivali seksualno nasilje nad ženama, dok su studenti u kontrolnoj skupini gledali filmove koji nisu uključivali seksualno nasilje. Nakon nekoliko dana studenti iz obje skupine ispunili su upitnike stavova o seksualnom nasilju, pri čemu su studenti iz eksperimentalne skupine iskazivali tolerantnije stavove o seksualnom nasilju nad ženama. Time je dokazan utjecaj izloženosti nasilnim medijskim sadržajima na stavove o seksualnom nasilju nad ženama.

Metoda eksperimenta jedina je postojeća metoda koja omogućuje otkrivanje uzročno-posljedičnih odnosa između varijabli. Uz očite prednosti naspram ostalih istraživačkih metoda, eksperimentalna metoda ima i neke nedostatke. Neprirodno okruženje laboratorijskih uvjeta može, kao i kod metode izravnog opažanja, utjecati na reakcije ispitanika tako da se oni ponašaju drugačije nego u prirodnom okruženju. Ovakva promjena ponašanja uzrokuje smanjenje valjanosti rezultata i povećava pogrešku mjerenja. Nadalje, planiranje i provedba eksperimenta zahtijeva puno više vremena i financijskih sredstava u odnosu na metodu ankete. Za neka istraživačka pitanja u području seksualnosti primjena eksperimenta može biti potpuno neprikladna i/ili neetična. Primjerice, nije moguće eksperimentalno ispitivati utjecaj seksualnog zlostavljanja u djetinjstvu na probleme u partnerskim odnosima u odrasloj dobi. Eksperimentalno se mogu samo uspoređivati osobe koje su bile seksualno zlostavljane u djetinjstvu s onima koje nisu imale takvo iskustvo. U tom se slučaju radi o korelacijskom eksperimentalnom istraživanju koje ne omogućuje sagledavanje uzročnih odnosa već samo ukazuje na stupanj povezanosti između seksualnog zlostavljanja u djetinjstvu i teškoća u partnerskim odnosima, ali

ne pruža odgovor na pitanje o uzročno-posljedičnoj vezi: Jesu li sadašnje teškoće u odnosima posljedica seksualnog zlostavljanja ili nekih drugih faktora? (Greenberg i sur., 2014)

Ispitivanje seksualnih ponašanja uz pomoć računala

Tehnološkim napretkom uporaba računala nalazi široku primjenu u istraživanjima seksualnosti. Razvoj CASI tehnologije (*Computer-assisted self-interview*) umanjuje probleme negativnog učinka nazočnosti intervjuista. Metodologija prezentacije upitnika i evaluacija odgovora je standardizirana i ista za sve ispitanike. U istraživanjima se najčešće koriste video i audio CASI tehnologije. U prvoj ispitanici na pitanja prezentirana na monitoru odgovaraju pritiskom na tipkovnicu, dok u drugoj slušaju pitanja na slušalicama i potom odgovaraju pritiskom na tipkovnicu, što omogućuje sudjelovanje nepismenih i slijepih osoba u istraživanju.

CASI tehnologija često se upotrebljava u istraživanjima seksualnosti (Santamaria et al., 2011; Midanik & Greenfield, 2008). U nedavnom istraživanju korištene su dvije metode CASI i telefonska anketa za prikupljanje osjetljivih informacija o incidenciji spolno prenosivih bolesti na uzorku od 2 000 ljudi. Ispitanici su slučajno odabirani u dvije skupine. Rezultati su pokazali da su ispitanici iz CASI uzorka češće priznavali kontakt sa spolno prenosivim bolestima (Crooks i Baur, 2014). Ovo istraživanje ukazuje na prednosti primjene CASI tehnologije pred tradicionalnim metodama za ispitivanje osjetljivih pitanja iz područja ljudske seksualnosti, iako ne otklanja u potpunosti nedostatke ove vrste istraživanja.

Online istraživanja

Povećanjem dostupnosti interneta CASI tehnologija sve se više zamjenjuje *online* istraživanjima u ispitivanjima različitih područja seksualnosti (Griffiths i sur., 2013). Temeljno pitanje koje istraživači seksualnosti postavljaju je mogu li prednosti *online* prikupljanja podataka u seksualnim istraživanjima prevladati nedostatke tradicionalnih *offline* pitanja s kojima se ova područja susreću. Prednosti *online* istraživanja su u omogućavanju pristupa osjetljivim populacijama, ispitanicima u različitim geografskim područjima, dizinhibicijskom učinku *online* istraživanja na ispitanike te u vremenskoj i financijskoj uštedi (Kraut et al., 2004).

Online istraživanjima omogućen je pristup osjetljivim populacijama, poput seksualnih manjina koje je teško dobiti u uzorak ili ispitanika koji žele ostati anonimni. Prikupljanje podataka *online* omogućuje izravan pristup velikom broju specifičnih populacijskih skupina, primjerice, pristup 5 000 osoba sa specifičnim seksualnim interesima u jednoj studiji (Scrolli i sur., 2007), što je gotovo nemoguće

tradicionalnim *offline* metodama. Osjetljive populacije razvijaju i veći stupanj internetske pismenosti zbog stigmatizacije koja ih udaljava od komunikacije u fizičkom interpersonalnom okruženju (Griffiths i sur., 2013), stoga su i dostupnije za istraživanja. Unatoč dostupnosti velikog broja ispitanika problem je *online* metoda u tome što samo 35 % svjetske populacije koristi internet, stoga su u istraživanjima previše zastupljeni ljudi iz razvijenijih područja, a premalo zastupljeni oni iz nedovoljno razvijenih geografskih područja (Schmitt, 2004). U *online* istraživanjima seksualnosti mnogo je manje socijalno poželjnih odgovora zbog osjećaja anonimnosti i fizičke odsutnosti drugih osoba (Griffiths, 2010), što povećava spremnost ispitanika prema pružanju iskrenih odgovora o svojoj seksualnosti. Uz već navedene prednosti postoji i niz prednosti *online* istraživanja vezanih uz vremensku i financijsku uštedu. Na ovaj način moguće je u samo 2 do 3 dana prikupiti količinu podataka za koju bi *offline* metodama bilo potrebno 2-6 tjedana (Granello i Wheaton, 2004). *Online* istraživanja jeftinija su od telefonskih i *e-mail* upitnika (Schleyer i Forrest, 2000). Primjenom *online* istraživanja eliminira se ručno unošenje podataka, što dodatno umanjuje vrijeme prikupljanja podataka (Griffiths, 2010; Willis, 2011). Primjer dobro provedenog *online* istraživanja seksualnosti je *National Survey of Sexual Attitudes and Lifestyles*. Uz brojne prednosti koje su se pokazale naročito korisnim za smanjenje pogrešaka mjerenja u istraživanjima seksualnosti, postoje i tri značajna nedostatka *online* prikupljanja podataka koja otvaraju nova metodološka i etička pitanja (Greenhill i Sergeant, 2013). To su pitanja vezana uz pristranost ispitanika, autentičnost identiteta i etička pitanja. Iako su neke pristranosti ispitanika u ovoj vrsti istraživanja seksualnosti umanjene, pojavile su se druge pristranosti kao izvor pogrešaka mjerenja. Istraživanjima karakteristika sudionika u *online* istraživanjima utvrđeno je da oni češće žive u urbanim područjima (Ross i sur., 2005), da su češće skloniji rizičnim seksualnim ponašanjima i češće pripadaju seksualnim manjinama (Sullivan i sur., 2011), stoga su ispitanici s ovim karakteristikama previše zastupljeni u uzorcima, što kompromitira valjanost i reprezentativnost rezultata. Nadalje, često postoji sumnja u identitet sudionika *online* istraživanja. Ova se pristranost nastoji umanjiti analizom odgovora na opće poznata pitanja, analizom neispravnih demografskih informacija, provjerom konzistentnosti odgovora u upitniku i drugim načinima koji se koriste i u tradicionalnim *offline* metodama (Field, 2000). Još veći problem predstavlja pojava novih etičkih pitanja u *online* istraživanjima vezanim uz informirani pristanak i privatnost. Naime, teško je provjeriti je li ispitanik do kraja pročitao informirani pristanak i teško je dobiti potpis o pristanku na sudjelovanje (Kraut i sur., 2004; Varnhagen i sur., 2005). Navedeno etičko pitanje nastoji se razriješiti sastavljanjem kratkih informiranih pristanaka bez uporabe tehničkog žargona koji je često teško razumljiv (Rosser i sur., 2009). Posebno značajno etičko

pitanje odnosi se na nemogućnost provjere ispravnosti navedenih podataka o dobi ispitanika koja ne smije biti ispod 16 godina života (Skitka i Sargis, 2005). Ova etička pitanja imaju poseban značaj za istraživanja seksualnosti zbog zaštite mladih dobrih skupina od sudjelovanja u istraživanjima koja po sadržaju nisu primjerena njihovom kronološkom i razvojnom stupnju.

Pitanje privatnosti ispitanika odnosi se na povjerljivost pohranjenih *online* podataka u istraživanjima seksualnosti do kojih lako mogu doći osobe s većim tehnološkim znanjem (Frankel i Siang, 1999). Ovaj nedostatak nastoji se prevenirati izbjegavanjem umreženih kompjutera, uvođenjem lozinki i sl. (Kraut i sur., 2004), iako ni takve metode ne mogu do kraja zajamčiti potpunu privatnost i zaštitu od uvida u intimne podatke o seksualnosti ispitanika od strane trećih osoba.

Etička pitanja u istraživanjima seksualnog funkcioniranja

U istraživanjima seksualnoga ponašanja se, kao i u svim drugim istraživanjima, moraju uvažavati prava i dobrobiti ispitanika. Etička odgovornost istraživača uključuje informirani pristanak za sudjelovanje u istraživanju, kao i osiguravanje od nanošenja štete zbog sudjelovanja u istraživanju.

Informirani pristanak

Ispitanici moraju biti potpuno informirani o općem cilju istraživanja seksualnosti, o podacima koji će se prikupiti istraživanjem te načinu kako će ti podaci biti upotrijebljeni. Posebno je potrebno navesti koristi, ali i moguće rizike i štete koje im sudjelovanje može prouzročiti. Ispitanici moraju znati da mogu odbiti sudjelovanje u istraživanju te u svakom trenutku prekinuti sudjelovanje, čak i ako su se prethodno potvrdno izjasnili o sudjelovanju. Pristanak trebaju potvrditi u pismenoj i/ili usmenoj formi.

Zaštita od štete

Pri planiranu i provedbi istraživanja seksualnosti istraživači moraju biti svjesni osjetljivosti ovog istraživačkog područja kao rezultata utjecaja kulturoloških i vjerskih vrijednosti na društvene stavove o seksualnosti. Iz takvih razloga ljudi kojima je ponuđeno sudjelovanje u istraživanju mogu osjećati neugodnost pri izvještavanju o vlastitoj seksualnosti.

U nekim istraživanjima seksualnosti zakonske odredbe mogu utjecati na istraživački tijek za vrijeme prikupljanja ili prikaza rezultata. Naime, pravila etičnosti nalažu prijavljivanje nezakonitih seksualnih radnji za koje istraživač dozna za vrijeme

istraživanja (primjerice, žrtva seksualnog nasilja koja ne želi prijaviti počinitelja čiji joj je identitet poznat). Ako istraživač u takvoj situaciji postupi etično, istodobno krši pravilo o anonimnosti i privatnosti podataka, pa se može naći u vrlo teškoj etičkoj i osobnoj dilemi.

Iz etičnih razloga neka istraživanja seksualnosti gotovo je nemoguće provesti (primjerice, istraživanja na neprijavljenim počiniteljima seksualne zlouporabe i seksualnoga nasilja, pedofilima i sl.) jer ispitivač ima obavezu prijaviti kazneno djelo za koje je doznao, a ispitanici iz tih populacijskih skupina mogu tražiti dodatno osiguranje anonimnosti, čemu istraživač ne može udovoljiti.

U nekim drugim situacijama sudjelovanje u istraživanju seksualnosti može osobu izložiti sramu, ismijavanju ili negativnim posljedicama u odnosima (primjerice, obznanjivanje homoseksualnosti u konzervativnijim zajednicama, bračna nevjera i sl.). Za osiguravanje povjerljivosti i anonimnosti istraživači seksualnosti koriste različite postupke kao što je davanje šifri za identifikaciju te pohranjivanje popisa na kojem se šifre povezuju s imenima na neko sigurno mjesto kao što je trezor u banci; ograničavanje pristupa podacima istraživanja na samo jednu osobu, kao i uništavanje svih istraživačkih podataka s imenima čim se istraživanje završi.

Konačno, prikladnost i učinkovitost istraživanja seksualnosti može interferirati s kulturološkim, povijesnim ili političkim kontekstom u kojemu se odvija te je i u takvim situacijama potrebno odrediti omjer društvene dobrobiti i mogućih rizika za istraživača i ispitanike.

Ekstremni primjer kršenja etičkih standarda dogodio se 40-ih godina prošlog stoljeća u kojemu su istraživači tisućama gvatemalskih građana ubrizgavali uzročnike spolno prenosivih bolesti bez prethodnog jasnog upozorenja o rizicima. Iako je cilj ovog istraživanja bio sprječavanje i liječenje spolno prenosivih bolesti, krajnji ishod za ispitanike bio je strašan; velik broj ljudi doživotno je patio zbog simptoma ovih bolesti. Ovi etički nesavjesni eksperimenti otkriveni su tek 2010. godine. Svi navedeni primjeri ukazuju na situacije u kojima je istraživaču seksualnosti ponekad teško objektivno procijeniti omjer dobrobiti od istraživanja i moguće štete za ispitanike.

Iz tih razloga većina sveučilišnih i drugih javnih ustanova zahtijeva odobrenje etičkog povjerenstva prije početka provođenja istraživanja. Etička povjerenstva imaju za cilj predvidjeti i prevenirati moguće rizike za ispitanike i istraživače, te su takva povjerenstva često naročito oprezna u davanju odobrenja za istraživanja nekih područja seksualnosti.

Zaključak

Ljudska seksualnost povezana je s mnogim značajnim društvenim problemima današnjice, poput problema seksualno prenosivih bolesti, planiranja obitelji, seksualnog nasilja i sl. Rezultati istraživanja seksualnosti pridonose boljitku zdravstvene skrbi, učinkovitosti zakonskih odredbi i unaprjeđenju javne percepcije o ljudskoj seksualnosti.

Iako istraživači seksualnosti koriste istu metodologiju kao istraživači u drugim znanstvenim disciplinama, oni su često suočeni s etičkim dvojbama i tabuiziranim ponašanjima koja nisu prisutna u drugim istraživačkim područjima. Upravo zato što je pitanje seksualnih ponašanja još uvijek tabuizirano, neki metodološki pristupi i tradicionalne istraživačke metode za ovu su vrstu istraživanja teže provedivi i izloženi većoj pogrešci mjerenja. U istraživanjima različitih područja ljudske seksualnosti koriste se *online* i *offline* anketna istraživanja (upitnici i intervjui), opažanja ponašanja, studije slučaja i eksperimenti. Načini odabira uzoraka su sljedeće važno pitanje u istraživanjima seksualnosti. Bez postizanja reprezentativnog i neprobabilističkog uzorka, istraživački zaključci su ograničeni. Takav uzorak je teško postići zbog autoselekcije ispitanika u istraživanjima seksualnosti. Zbog osjetljivosti istraživačkog područja i većeg postotka odbijanja sudjelovanja neki autori naglašavaju korisnost kombiniranja kvantitativne i kvalitativne metodologije u izučavanju ljudskog seksualnog ponašanja (Pralat, 2013). Etička pitanja su naročito važna u istraživanjima seksualnosti s obzirom na to da su ona pod utjecajem različitih emocionalnih i moralnih vrijednosti. Uz pažljivo planiranje i provedbu, navedene metodološke specifičnosti istraživanja seksualnosti moguće je većim dijelom kontrolirati i time umanjiti pogrešku mjerenja, tj. povećati valjanost rezultata.

LITERATURA

1. Boynton, P. M. (2003). 'I'm just a girl who can't say no?: women, consent, and sex research.', *Journal of Sex and Marital Therapy*, 29 (1) ps:23-32.
2. Campbell, D. E. (2007). *A Matter of Faith*. Washington D. C: Brooking Institution.
3. Carroll, J. L. (2013). *Sexuality Now: Embracing Diversity*. Cengage Learning.
4. Catania, J. A. (1999). A framework for conceptualizing reporting bias and its antecedents in interviews assessing human sexuality. *Journal of Sex Research*, 36, 25-38.
5. Crooks, R., Baur, K. (2014). *Our Sexuality*, 12th Ed. Wadsworth, Cengage Learning.

6. Dickinson, T. M., Cook, J., Playle, Hallett, C. E. (2012). "Queer" Treatments: Giving a Voice to Former Patients who Received Treatments for their "Sexual Deviations". *Journal of Clinical Nursing*, 21 (9): 1345–1354.
7. Ellis Havelock, H. (n. d.). *Studies in the Psychology of Sex* (seven volumes, 1897-1928).
8. The American Heritage® Stedman's Medical Dictionary. Retrieved October 11, 2014, from Dictionary.com website: http://dictionary.reference.com/browse/havelock_ellis
9. Fenton, K. A., Johnson, A. M., McManus, S., Erens, B. (2001). Measuring sexual behaviour: methodological challenges in survey research. *Sexually Transmitted Infections*, 77, 84-92.
10. Field, A. (2000). *Discovering statistics using SPSS for Windows: Advanced techniques for beginners*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
11. Frankel, M. S. & Siang, S. (1999). *Ethical and legal aspects of human subjects research on the internet*. American Association for the Advancement of Science. Retrieved 18 June 2013, from: nationaleticscenter.org/resources/187/download/ethical_legal.
12. Granello, D. H. & Wheaton, J. E. (2004). Online data collection: Strategies for research. *Journal of Counselling and Development*, 82(4), 387–393.
13. Greenberg, J. S., Bruess, C. E., Haffner, D. W. (2014). *Exploring the Dimensions of Human Sexuality*. Burlington, M. A.: Jones & Bartlett Learning.
14. Greenhill, R. H., Sergeant, M. J. T. (2013). Research methods in sexuality research: A critical review of traditional "offline" methods and "online" methods, and the use of "solicited online diary blogs". *Psychology of Sexuality Review*, 4(1), 68-83.
15. Griffiths, M. D., Lewis, A. M., Ortiz de Gortari, A. B., Kuss, D. J. (2013). Online forums and blogs: Innovative methodologies for data collection, *Studia Psychologica*, 11(1), 6–11.
16. Griffiths, M. D. (2010). The use of online methodologies in data collection for gambling and gaming addictions, *International Journal of Mental Health and Addiction*, 8(1), 8–20.
17. Hite, S. (1976). *The Hite report: A nationwide study of female sexuality*. New York: MacMillan.
18. Hite, S. (1981). *The Hite report on male sexuality*. New York: Knopf.
19. Hite, S. (1987). *Women and Love*. New York: Knopf.
20. Masters, W. H., Johnson, W. E. (1966). *Human Sexual Response*. Toronto; New York: Bantam Books.
21. Kinsey, A. C. (1953). *Sexual Behavior in the Human Female*. Indiana University Press.
22. Kinsey, A. C. (1948). *Sexual Behavior in the Human Male*. Saunders (W. B.) Co Ltd.
23. Kraut, R., Olson, J., Banaji, M., Bruckman, A., Cohen, J. & Couper, M. (2004). Psychological research online: Report of board of scientific affairs' advisory group on the conduct of research on the internet, *American Psychologist*, 59(2), 105–117.
24. Laumann, E., Gagnon, J., Michael, R., Michaels, S. (1994). *The Social Organization of Sexuality*. Chicago: University of Chicago Press.
25. Malamuth, N. M., Check, J. V. P. (1980). Penile tumescence and perceptual responses to rape as a function of victim's perceived reactions, *Journal of Applied Social Psychology*, 10, 528-547.
26. Midanik, L. T., Greenfield, T. K. (2008). Interactive voice response versus computer-assisted telephone interviewing (CATI) surveys and sensitive questions: The 2005 Alcohol National Survey, *Journal of Studies on Alcohol*, 69: 580-588.
27. National Survey of Family Growth. (NSFG) (2011). http://www.cdc.gov/nchs/nsfg/about_nsfg.htm
28. National Survey of Sexual Health and Behavior (NSSHB) (2010). <http://www.nationalsexstudy.indiana.edu>
29. National Survey of Sexual Attitudes and Lifestyles (NATSAL) (1990). <http://www.ucl.ac.uk/iph/research/sexualhealthandhiv/natsal>
30. Nyitray, A. G., Harris, R. B., Abalos, A. T., Nielson, C. M., Papenfuss, M., Giuliano A. R. (2010). Test-retest reliability and predictors of unreliable reporting for a sexual behavior questionnaire for U.S. Men, *Archives of Sexual Behavior*, 39 (6): 1343-52.

31. Ochs, E. P. and Binik, Y. M. (1999) The Use of Couple Data to Determine the Reliability of Self-Reported Sexual Behavior, *The Journal of Sex Research*, 36(4): 374–84.
32. Plaud, J. J., Gaither, G. A., Hegstad, H. J., Rowan, L., Devitt, M. K. (1999). Volunteer bias in human psychophysiological sexual arousal research: To whom do our research results apply?, *The Journal of Sex Research*, 36, 171-179.
33. Pralat, R. (2013). "Sexuality in Theory and Practice" European Sociological Association Sexuality Research Network Mid-Term Conference "Sexuality in Theory and Practice" in London.
34. Rathus, S. A., Nevid, J. S., Fichner-Rathus, L. (2013). *Human sexuality in a world of diversity*. London: Pearson.
35. Ross, M. W., Månsson, S-A., Daneback, K., Cooper, A. Tikkanen, R. (2005). Biases in internet sexual health samples: Comparison of an internet sexuality survey and a national sexual health survey in Sweden, *Social Science & Medicine*, 61(1), 245–252.
36. Rosser, B. R. S., Gurak, L., Horvath, K. J., Oakes, J. M., Konstan, J., Danilenko, G. P. (2009). The challenges of ensuring participant consent in internet-based sex studies: A case study of the men's internet sex (MINTS-I and II) studies, *Journal of Computer-Mediated Communication*, 14(3), 602–626.
37. Santamaria, E. K., Dolezal, C., Marhefka, S. L., Hoffman, S., Ahmed, Y., Elkington, K., Mellins, C. A. (2011). Psychosocial implications of HIV serostatus disclosure to youth with perinatally acquired HIV, *AIDS Patient Care and STDs*, 25, 4: 257-264.
38. Schleyer, T. K. & Forrest, J. L. (2000). Methods for the design and administration of web-based surveys, *Journal of the American Medical Informatics Association*, 7(4), 416–425.
39. Schmitt, D. P. (2004). The Big Five related to risky sexual behaviour across 10 world regions: Differential personality associations of sexual promiscuity and relationship infidelity, *European Journal of Personality*, 18(4), 301–319.
40. Scorolli, C., Ghirlanda, S., Enquist, M., Zattoni, S., Jannini, E. A. (2007). Relative prevalence of different fetishes, *International Journal of Impotence Research*, 19(4), 432–437.
41. Skitka, L.J. & Sargis, E. G. (2005). Social psychological research and the internet: The promise and peril of a new methodological frontier. In Y. Amichai Hamburger (Ed.), *The social net: The social psychology of the internet* (pp.1–25). Oxford: Oxford University Press.
42. Sullivan, P. S., Khosropour, C. M., Luisi, N., Amsden, M., Coggia, T., Wingood, G. M. et al. (2011). Bias in online recruitment and retention of racial and ethnic minority men who have sex with men, *Journal of Medical Internet Research*, 13(2).
43. Šoša, J., Milas, G. (2008). Zalupljena vrata: empirijska analiza iskazanih razloga odbijanja ankete, *Društvena istraživanja*, 17(96-97): 723-746.
44. Švab, A., Štulhofer, A., Landripet, I., Bačak, V., Bernik, I., Kuhar, R. (2011). Research on young peoples sexuality in Croatia and Slovenia, 1971-2008: A Systematic overview. Anali za istarske in mediteranske studije, *Series Historia et Sociologia*, 21,1: 137-152.
45. Varnhagen, C. K., Gushta, M., Daniels, J., Peters, T. C., Parmar, N., Law, D. et al. (2005). How informed is online informed consent?, *Ethics & Behavior*, 15(1), 37–48.
46. Wiederman, M. W., Whitley, B. E. Jr. (2012). *Handbook for Conducting Research on Human Sexuality*. Psychology Press.
47. Willis, P. (2011). Talking sexuality online – technical, methodological and ethical considerations of online research with ethnic minority youth, *Qualitative Social Work*, 11(2), 141–155.

Vesna Anticevic, Lidija Sodic

Research methods in sexuality research

ABSTRACT

The aim of this article is to present development of the scientific approach to the study of sexuality from its beginnings to the present day. In recent years, different issues of sexuality have been investigated more than ever before, and their results provide a significant contribution to the understanding of human behavior. Although the same methodological approach as in other scientific fields is used in the sexuality studies, the intimate nature of the study of human sexuality sets out specific approach to the researchers in this field which have to be considered when planning and implementing research. In this review, we intend to point out the methodological specificities that need to be taken into account when planning, and implementing results of sexuality studies. They arise from the specificities of the research area that are largely dependent on social, cultural, religious, moral and legal norms and constraints.

Keywords: sexuality; methodology

